

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ОСНОВІ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ

В. Гаркавий, к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва характеризується співвідношенням результатів діяльності з витратами і виробничими ресурсами. Характер реагування прибутку на зміни в діяльності сільськогосподарських підприємств залежить від структури витрат, в тому числі і від співвідношення постійних і змінних витрат. Тому важливого значення в процесі управління витратами набуває поділ їх на постійні і змінні залежно від обсягу діяльності. Дослідженням цього питання в науковій літературі приділено достатньо уваги. Аналіз вивчених джерел показує, що всі вчені одноставно роблять акцент на тому, що при розподілі витрат на постійні та змінні необхідно поставити запитання: чи залежать досліджувані витрати від зміни обсягів виробництва? Але при визначенні методики їх розподілу такої одноставності не спостерігається. Так, деякі вчені в процесі своїх досліджень до постійних витрат відносять загальногосподарські, адміністративні та витрати на збут, а змінні витрати представляють у вигляді виробничих. Інші ж вчені вважають, що доцільно звернути увагу на те, що при встановленні відмінності між постійними та змінними витратами важливу роль відіграє проміжок часу, оскільки для тривалого періоду (декілька років) практично всі витрати будуть змінними, для більш короткого терміну в залежності від коливань виробництва витрати можуть бути як змінними, так і постійними, тобто для цілей управління витрати доцільно аналізувати «...на ділянці, яка називається «область релевантності». Тому заслуговує на увагу розподіл витрат на змінні, умовно – змінні та постійні (напівпостійні). До того ж деякі вчені виділяють окремо інтервально-постійні витрати, які на певному відрізку значень обсягів виробництва залишаються незмінними, а при досягненні меж цього відрізка їх розмір різко підвищується і на наступному відрізку залишається також незмінним.

На практиці саме поділ витрат в залежності від обсягів виробництва створює проблеми, оскільки є трудомісткою та складною процедурою, що потребує наявності комплексної системи управлінського обліку. Деякі статі витрат містять в собі як постійну, так і змінну частини, тому необхідно розподіл витрат на постійні і змінні враховувати суб'єктивні чинники. Для проведення дослідження не має сенсу розділяти витрати окремо по кожному виду продукції, оскільки для аналізу необхідно використовувати лише загальну суму постійних і змінних витрат.

Науковці пропонують наступні методи поділу витрат на постійні і змінні: алгебраїчний; графічний; статистичний (метод найменших квадратів, регресійний аналіз, аналіз лінійної залежності); селективний. Алгебраїчний метод застосовується при наявності інформації про дві точки обсягу продукції в натуральному виразі і відповідні їм витрати (метод найвищої та найнижчої точки). Графічний метод припускає застосування графіку з двома точками, що відповідають загальним витратам для мінімального та максимального обсягу виробництва.

Селективний метод побудований на змістовному аналізі кожної статті та елементах витрат. Біологічні процеси зумовлюють те, що для більшості товаровиробників характерне збирання урожаю, реалізація товарної продукції наприкінці року. Надходження доходів протягом року в сільському господарстві також нерівномірне. Оцінити господарську діяльність і ефективність виробництва можна тільки наприкінці року. Ефективна система управління витратами передбачає поточний аналіз формування витрат на підприємстві з метою прийняття оптимальних управлінських рішень, тому вважаємо доцільним врахування в сільському господарстві показника сезонності формування виробничих витрат.

Особливістю виробництва продукції в галузі рослинництва є формування витрат на сівбу в травні, витрат на збір урожаю та основний обробіток ґрунту – у вересні. Це зумовлює відповідне підвищення коефіцієнту сезонності формування витрат в зазначений період року (його значення більше 1).

Для тваринництва не є характерним прояв сезонності виробництва, як в рослинництві, оскільки продукція цієї галузі сільськогосподарських підприємств надходить на протязі року рівномірно. Показники ефективності виробництва в сільському господарстві в поєднанні із коефіцієнтом сезонності дозволяють отримати більш обґрунтовані результати в процесі управління витратами. В сільському господарстві в деякі місяці року виробничі витрати мають невеликий розмір, а в окремі місяці – навпаки. Отже, коефіцієнти в кожному місяці на протязі будуть істотно різнитися один від одного.

Наприклад, в рослинництві у січні розмір витрат на виробництво неістотний, в той час як у березні виробничі витрати накопичуються, тому порівнювати ефективність формування витрат в такому випадку дуже важко. Відповідно коефіцієнт сезонності формування витрат в зазначених місяцях також буде різний – в січні – менший, в березні – навпаки – більший. Отже, коефіцієнт ефективності формування витрат в січні помножений на відповідний коефіцієнт сезонності дає можливість отримати більш реальне його значення. І навпаки, поєднання зазначених показників в березні дає вирівняний показник ефективності. Таким чином, можна виключити вплив сезонності сільськогосподарського виробництва на показники ефективності формування витрат. В галузі рослинництва найвищі показники ефективності формування витрат спостерігається в грудні, що зумовлено впливом бухгалтерського аспекту формування витрат на підприємстві. В цілому перевищення над середнім значенням досліджуваних показників відмічається в травні і вересні, тобто в ті періоди, коли проявляється сезонність виробництва в сільському господарстві. Отже, найбільш інтенсивне використання грошових коштів в сільськогосподарських підприємствах в галузі рослинництва спостерігається в березні – травні, тобто в той час, коли необхідні кошти на передпосівний обробіток ґрунту, сівбу, придбання добрив, насіння, гербіцидів і т.п.